8. Коуд А.Ф. Бухгалтерский учет: основы теории. Учебное пособие. – М.: Экспертное бюро-М, 1997. – 479 с.

9. Терехова В.А. Стратегический управленческий учет: состояние и развитие в зарубежных странах //Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях, 2000, № 4, с.9-12.

Аннотация. *В статье рассмотрено теоретические основы стратегического управления, определены требования к стратегическому учету и контролю, а также их значение в управлении. Стратегический учет рассмотрено как информационную модель для принятия стратегических управленческих решений. Определено необходимость стратегического контроля и значение стратегического учета в управлении предприятием.*

Ключевые слова: *Стратегический учет, информационная модель, стратегическое управление, стратегический контроль, управленческий учет.*

Summary. *The article considers the theoretical foundations of strategic management. Formed strategic requirements for accounting and control. Determining the value of strategic accounting and control management. Displaying the main provisions of the scientific and economic security of strategic management. The essence of strategic management in a modern market economy. Deals with aspects of the strategic accounting and control in the management of the enterprise. The preconditions of modern development of strategic accounting and control in enterprise management. The main areas of strategic management. Reasonable steps for further development of strategic management.*

Key words: *strategic accounting, information model, strategic management, strategic control, management accounting.*

УДК 634.51(477.46)

Дворська Т.А.
аспірантка Уманського НУС

СУЧАСНИЙ СТАН ГОРІХОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. *Проаналізовано сучасний стан розвитку горіхівництва в Україні. Висвітлено тенденції формування попиту й пропозиції та здійснено оцінку їх рівня виробництва і споживання. Виявлено зональні особливості насаджень, та охарактеризовано розвиток галузі.*

Ключові слова: *волоський горіх, фундук, мигдаль, валовий збір, виробництво.*

Постановка проблеми. Горіхівництво в Україні має усі підстави для розвитку, але існує ряд проблем, які є найбільш гострими та суперечливими в

садівництві,та потребують дієвих засад стабілізації та збільшення обсягів виробництва волоських горіхів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії, методології і практики ефективності садівництва досліджували вітчизняні економісти О. Єрмаков, О. Кравець, В. Лазня, Т. Маркіна, О. Полюхович, Г. Сатіна, І. Прімишев, В. Рульєв, О. Шестопаль, А. Шумейко та інші. Вирішували питання щодо використання потенціалу промислового виробництва, обґрунтування зонального розміщення товарних насаджень, ефективних технологій та організаційно-економічних заходів розвитку галузі. Однак, науковим пошукам бракувало більш поглибленого вивчення проблем виробництва горіхівництва в Україні.

Формулювання цілей статті. Цілі, що порушені в даній публікації сприяють всебічному аналізу щодо підвищення ефективності виробництва горіхоплідних культур. Дають змогу виділити фактори формування ефективності виробництва горіхової продукції, а також створити методичне та аналітичне підґрунтя для прийняття відповідних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Горіхівництво, з урахуванням цінних споживчих і лікувальних властивостей його продукції, а також наявного виробничого та наукового потенціалу, в перспективі формуватиметься як одна з провідних галузей сільського господарства. Сучасна структура споживчого кошика переважної більшості населення України є не збалансованою, в ній надто низька частка горіхів [1].

Аналіз динаміки розвитку горіхівництва на Черкащині, починаючи з 2002р., порівняно з загальнодержавним виробництвом та лісостеповою природно-кліматичною зоною свідчить про стрімке скорочення площ під горіховими садами у плодоносному віці, їх продуктивності та, як наслідок, валових зборів (таб.1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика розвитку горіхівництва Черкащини із виробництвом в Україні та Лісостеповою природно-кліматичною зоною у всіх категоріях виробників

Роки	Україна			в т.ч. Лісостеп			Черкаська область		
	площа у плодоносному віці, тис. га	валовий збір, тис. т	урожайність, ц/ га	площа у плодоносному віці, тис. га	валовий збір, тис. т	урожайність, ц/ га	площа у плодоносному віці, тис. га	валовий збір, тис. т	урожайність, ц/ га
2002	16,2	580,9	38,9	5,4	195,1	294,9	0,7	20,0	32,3
2003	15,1	789,5	56,9	5,1	319,5	504,5	0,7	26,7	43,5
2004	15,9	915,0	62,7	5,5	329,5	526,1	0,6	19,1	32,4
2005	14,2	910,4	63,9	4,6	220,1	393,1	0,6	18,3	32,6
2006	14,0	687,5	49,0	5,3	362,3	501,6	0,6	17,5	31,2
2007	14,1	823,3	58,5	5,3	353,7	554,2	0,6	11,7	20,8
2008	14,1	791,8	56,0	5,3	268,4	469,8	0,6	12,8	22,8
2009	14,1	857,7	61,0	5,3	383,2	610,9	0,6	23,0	40,7
2010	14,1	874,2	62,2	5,3	331,1	587,6	0,6	23,4	41,7
2011	14,2	1126,3	79,6	5,3	433,7	829,2	0,6	90,2	160,8
2011р. до 2002р., %	87,6	193,9	204,6	98,2	222,3	281,2	85,7	451,0	497,8

Джерело: за даними Державного комітету статистики України

В лісостеповій зоні особливих змін за останні 10 років не відбулось, підвищувався з року в рік рівень валових зборів, та в порівнянні 2011р. до 2002р. збільшився на 122,3 %.

Розглянувши динаміку розвитку горіхівництва, бачимо, що показники функціонування галузі мали темпи скорочення розмірів горіхових насаджень на 0,1 в. п., та зростання частки валових зборів на 70,2 тис. т.

Дані рис. 1 показують структурні зрушення щодо збільшення питомої ваги у валових зборах дрібного горіхівництва та втрати позиції підприємств суспільного сектору. Збільшення частки сільськогосподарських підприємств у формуванні валових зборів горіхів та відповідне зростання місця господарств в Україні становило 0,4 в.п.

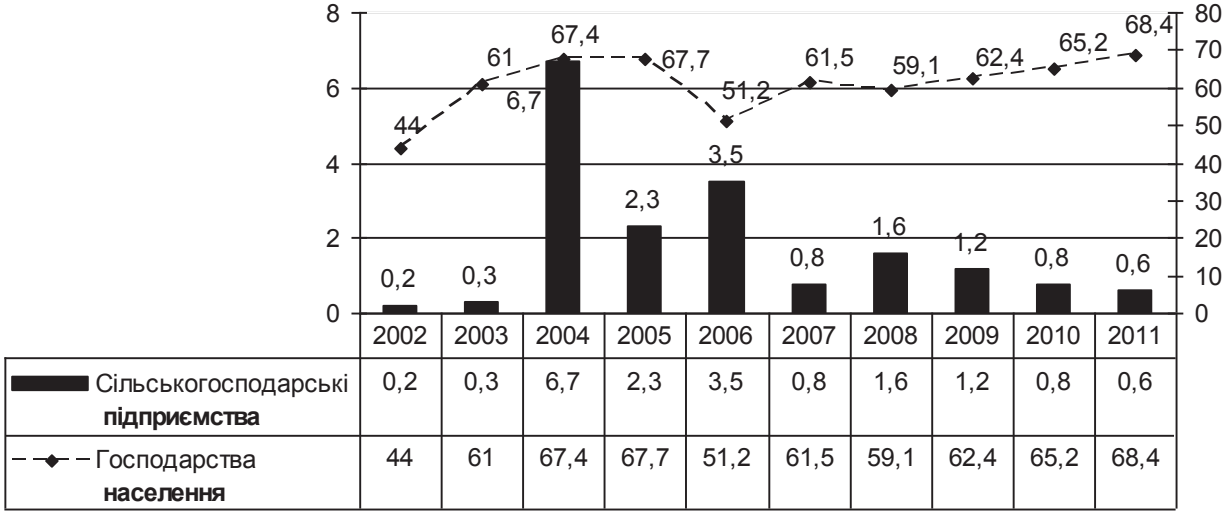

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Сільськогосподарські **підприємства**	0,2	0,3	6,7	2,3	3,5	0,8	1,6	1,2	0,8	0,6
Господарства **населення**	44	61	67,4	67,7	51,2	61,5	59,1	62,4	65,2	68,4

Рис. 1. Питома вага суспільного сектору та господарств населення в Україні у виробництві горіхів, %

Дослідивши відхилення валового збору продукції горіхівництва за індексним аналізом, засвідчено негативний вплив на нього скорочення площ та продуктивності горіхових насаджень, проте дія цих факторів за останні 9 років набрала абсолютно протилежних тенденцій (таб.2). Якщо у 2003 р. валовий збір порівняно з 2002р. за рахунок першого фактору скоротився на 15,5 тис.ц, то лише у 2009 р. до 2008р. показники зросли до 5,5 тис.ц, хоча в 2011 р. знову скоротились до 12,2 тис.ц.

Таблиця 2

Залежність валового збору горіхоплідних культур в Україні у всіх категоріях виробників від факторів впливу

Роки	Відхилення валового збору від рівня 2002 р.		В тому числі за рахунок зміни:					
			площі		урожайності		структури насаджень	
	$I_{ВЗ}$	ΔВЗ, тис.ц	$I_{ВЗп}$	ΔВЗп, тис.ц	$I_{ВЗу}$	ΔВЗу, тис.ц	$I_{ВЗс}$	ΔВЗс, тис.ц
2003	1,386	220,5	0,9727	-15,5	1,43	237,8	0,9968	-1,8
2005	0,982	-2,2	0,9931	-6,2	0,989	3,9	1,0001	0,1
2007	1,224	138,9	1	-	1,21	130,9	1,0116	8
2009	1,064	70,4	1,0069	5,5	1,063	70,3	0,9932	-5,4
2011	1,134	248,7	0,9861	-12,2	1,151	261,1	0,9997	-0,2

Поряд з цим, збільшення збору горіхів за рахунок підвищення рівня урожайності садів теж мало місце, та найвищого піку зростання досягла в

2011р. та становила 261,1 тис.ц. Збільшення валового збору продукції горіхівництва за рахунок зростання урожайності та зміни структурних насаджень за цей же період не компенсувало його скорочення через значне зменшення площі садів.

Починаючи з 2007р., досягнуто раціональної структури валового збору між горіхоплідними. Але вплив даної ознаки є незначним, адже приріст валового збору за рахунок зміни структури відбувся лише на 8 тис.ц, у 2011рр. з наступним скороченням до 0,2 тис.ц. Таким чином, загальне збільшення виробництва продукції горіхівництва порівняно з 2002р. склав 28,2 тис.ц, та в 2011р. становив 248,7 тис.ц.

Динаміка індексів валового збору горіхів в Україні з урахуванням щорічних відхилень, вказує на значну строкатість у формуванні валових зборів продукції.

Для загального індексу валового збору за рахунок видової структури багаторічних насаджень притаманна стабільність впливу на результативну ознаку. Зменшення розмірів горіхових насаджень негативно впливає на формування врожаю. Спостерігається зменшення валового збору, зважаючи що особливої уваги потребує вивчення впливу структурних варіацій та їх позитивного ефекту на можливість збільшення виробництва продукції горіхівництва [2].

Варіація часток валових зборів за горіхоплідними культурами відображає зміни питомої ваги між горіхоплідною продукцією. Для 2003р., 2007р. та 2011р. зміни якісного складу одержаних врожаїв були максимальними, що викликано зростанням одних видів продукції та одночасним зменшенням інших порівняно із структурою зборів у 2002р.

Оцінку схильності насаджень до плодоношення можна розрахувати за індексом запропонованим В.Г. Куяном, суть якого полягає у відсотковому вираженні різниць урожайності в максимально урожайний та найменш продуктивні роки до їх сум [3]. Як правило, для порівняння обирають суміжні роки.

$$П = \frac{У_1 - У_2}{У_1 + У_2} \times 100\%$$

де П – періодичність плодоношення, %; $У_1$ та $У_2$ – рівні урожайності в урожайний та неврожайний роки, ц/ га.

Рис. 2. Динаміка індексу періодичності горіхових насаджень у всіх категоріях виробників за В.Г. Куяном в Україні

Використовуючи індекс періодичності плодоношення горіхових насаджень було одержано криву індексу періодичності плодоношення (рис.2), яка за роки досліджень коливалась від 0,9 % у 2005р. та 2010р. до 18,8% у 2003р. Таким чином, склався коридор варіацій у 17,9 відсоткових пункти.

Решта позицій характеризується продуктивністю з помірними коливаннями, оскільки відхилення розрахованого показника знаходиться в межах 18%. Відображений індекс періодичності плодоношення характеризує нестабільність виробництва горіхів в Україні. Значні щорічні перепади рівня урожайності основної горіхової культури для регіону свідчать про високий ступінь ризику галузі та низьку частку насаджень інтенсивного типу у загальній структурі горіхових насаджень плодоносного віку.

Таким чином, при врахуванні щорічних структурних змін виробництва горіхів, можна простежити за розвитком горіхівництва в Україні, визначити роль та значення кожного виду насаджень у формуванні врожаїв. Головною

проблемою нестабільності є часті коливання та дуже низька продуктивність горіхових насаджень за роками досліджень.

Через екстенсивне ведення горіхівництва при відсутності в садах нормального удобрення, належної боротьби зі шкідниками і хворобами виникають щорічні коливання урожайності. Поряд із технологією вирощування на плодоношення також впливають несприятливі природні умови [4].

Висновки. Отже, горіхівництво в Україні має усі підстави для розвитку: значні площі насаджень, сприятливі природно-кліматичні умови. На сьогоднішній день перешкодою цьому є проблеми: щорічне зменшення розмірів садів, через екстенсивне ведення горіхівництва при відсутності в садах нормального удобрення, належної боротьби зі шкідниками і хворобами виникають щорічні коливання урожайності, високий ступінь періодичності їх плодоношення, значний розрив у виробництві горіхової продукції між господарствами населення та сільськогосподарськими підприємствами.

Список використаної літератури:

1. Аніщенко Г.Ю. Особливості розвитку сучасного садівництва / Г.Ю. Аніщенко // Зб. наук. пр. Уманського державного агарного університету / редкол.: П.Г. Копитко (відп. ред..) та ін. – Умань, 2005.– Вип. 59.– С.487-493

2. Аніщенко Г.Ю. Стан та перспективи розвитку садівництва / Г.Ю. Аніщенко // Зб. наук. пр. Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва /за ред. В.П.Мартьянова. – Харків: Вид-во ХНАУ, 2004. – № 8. – С. 292-297. – (Серія " Економіка АПК і природокористування").

3. Затоковський Ф.Т. Нові буковинські сорти і форми горіха / Ф.Т. Затоковський, Л.Ф. Сатіна // Садівництво. – 2008. – № 61. – С. 116–121.

4. Сатіна Г.М. Врахування досвіду Угорщини у вирішенні проблеми промислового вирощування горіха грецького / Г. М. Сатіна // Вісник ХНТУСГ.– Х. : ХНТУСГ. – 2004. – Вип. 25. – С. 126–132.

5. Сатіна Г.М. Грецький горіх в Україні: економічний огляд і перспективи / Сатіна Г. М. – К. : НАУ. – 2006. – 24 с.

Summary.

Setting goals: *Nuts production in Ukraine has every reason to develop, but there are some problems that are most painful and controversial in gardening, and need effective principles of stabilization and increasing the production of walnuts.*

Research results: *Nuts production, with taking into account valuable consumer and medicinal properties of its products and existing industrial and scientific potential in the future be formed as one of the leading sectors of agriculture. The current structure of the consumer basket majority of the population of Ukraine is not balanced, it is too low share of nuts.*

In consideration of the annual structural changes of nuts manufacturing, you can trace the development nuts production in Ukraine, to define the role and importance of each type of planting in the formation yields. The main instability problem is frequent fluctuations and very low productivity nut plantations by years of research.

Due extensive nuts production in the absence of normal fertilization in the gardens, proper pest and disease occur yearly yields fluctuations. In addition to growing technology in bearing also affect adverse environmental conditions.

Conclusions: *So nuts production in Ukraine has every reason to develop: large areas of plantations, favorable climatic conditions. At present obstacle to this is the problem: the annual reducing the size of gardens due extensive nuts production absence of normal fertilization in the gardens, proper pest and disease occur yearly yields fluctuations, a high degree of periodicity of fruiting, a significant gap in the production of nut produce between households and agricultural enterprises.*

Key words: *walnut, hazelnut, almond, gross collection, production.*

УДК 351.746.1

Жмуденко В.О., кандидат економічних наук,
Уманський національний університет садівництва

ФОРМУВАННЯ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Анотація. *У статті визначено підходи до формування моделі економічної безпеки аграрної сфери, запропоновано механізм реалізації стратегії управління економічною безпекою аграрної сфери та відображено систему моніторингу економічної безпеки аграрної сфери.*

Ключові слова: *безпека, стратегія, аграрна сфера, управління, механізм реалізації стратегії, моніторинг.*

Постановка проблеми. Економічна безпека аграрної сфери є ключовою ланкою економічної безпеки держави і належить до стратегічно важливих складових національної безпеки. В наш час в аграрній сфері відбуваються істотні трансформаційні зміни, які спричинені вступом України до СОТ. При цьому змінюється роль економічної безпеки та відбувається коригування